

ВІДГУК

ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

**доктора економічних наук, старшого дослідника, завідувача відділу
промислової політики та енергетичної безпеки Науково-дослідного центру
індустріальних проблем розвитку НАН України,**

САЛАШЕНКО Тетяни Ігорівни

на дисертацію

МІЛЬТО Володимира Анатолійовича

**на тему: «Інституційне та економічне забезпечення політики
енергозбереження в Україні в умовах реалізації Європейського зеленого
курсу», представлену на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки
за спеціальністю 051 – Економіка**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Повномасштабна війна, пошкодження енергетичної інфраструктури, висока енергоємність національної економіки та необхідність узгодження державної політики з цілями Європейського зеленого курсу об'єктивно посилюють значення енергозбереження для економічної стійкості й енергетичної безпеки України. За цих умов результативність енергоефективних заходів визначається не лише доступністю технологій та фінансування, а й якістю інституційного середовища, узгодженістю регуляторних рішень, спроможністю органів влади, бізнесу та територіальних громад діяти в межах єдиної системи цілей, індикаторів і відповідальності.

У цьому контексті дисертаційна робота Володимира Анатолійовича Мільто є своєчасним дослідженням важливого наукового завдання, пов'язаного з поглибленням теоретико-методологічних засад і розробленням прикладного інструментарію інституційно-економічного забезпечення політики енергозбереження. Перевагою обраного автором підходу є поєднання інституційного, економічного, технологічного, цифрового та результативного

вимірів, а також орієнтація запропонованих рішень на завдання європейської інтеграції та післявоєнного відновлення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Мета дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад та розробленні науково-практичних рекомендацій щодо формування інституційно-економічного забезпечення політики енергозбереження в Україні в умовах реалізації Європейського зеленого курсу. Поставлені завдання логічно впливають із мети, охоплюють теоретичний, аналітичний та прикладний рівні дослідження та послідовно реалізовані у трьох розділах роботи.

Аргументованість результатів забезпечується використанням системного, інституційного та структурно-функціонального підходів, економіко-статистичного й компаративного аналізу, експертного оцінювання, кореляційно-регресійного та економетричного моделювання, інтегрального оцінювання, індикативного аналізу, сценарного прогнозування і програмно-цільового підходу. Інформаційну базу становлять нормативно-правові акти України та Європейського Союзу, офіційні статистичні дані, матеріали профільних державних органів, Європейської комісії, Міжнародного енергетичного агентства, Світового банку, ЄБРР, наукові праці та власні розрахунки здобувача.

Структура дисертації відповідає логіці дослідження. Її загальний обсяг становить 259 сторінок, з яких 207 сторінок основного тексту. Робота містить вступ, три розділи, висновки, список із 134 використаних джерел та додатки на 25 сторінках.

Оцінка змісту та основних результатів дисертації. У першому розділі систематизовано еволюцію наукових підходів до енергозбереження: від ресурсно-технологічного трактування до інтегрованої парадигми, що поєднує енергетичну безпеку, економічну стійкість, декарбонізацію, цифровізацію та сталий розвиток. Розкрито інституційні підходи до реалізації політики енергоефективності та визначено вплив Європейського зеленого курсу на трансформацію національних економік. Обґрунтованою є позиція автора щодо необхідності оцінювати політику енергозбереження як систему взаємодії

держави, бізнесу, територіальних громад, фінансових установ і міжнародних партнерів.

У другому розділі здійснено аналіз стану та тенденцій енергозбереження в Україні на макроекономічному, галузевому й корпоративному рівнях. Автором ідентифіковано ключові бар'єри: фрагментарність управління, недостатню міжвідомчу координацію, нестабільність регуляторного середовища, обмежений доступ до інвестицій, високу енергоємність економіки й недостатню результативність моніторингу державних програм. Позитивної оцінки заслуговує багатокритеріальний підхід до оцінювання інвестицій у сфері енергозбереження, який виходить за межі традиційних фінансових показників та враховує техніко-енергетичні, інституційні, соціально-економічні й стратегічні критерії.

Застосування економетричного інструментарію дало змогу кількісно оцінити зв'язки між інституційними факторами, фінансуванням і результативністю політики енергозбереження. Компаративне порівняння України з Німеччиною, Польщею, Чехією, Словаччиною та Литвою підтвердило суттєве значення інституційної спроможності та інвестицій у модернізацію для підвищення енергопродуктивності й розвитку відновлюваної енергетики.

У третьому розділі сформовано модель інституційно-економічного забезпечення політики енергозбереження та запропоновано інтегральний індекс її інституційної ефективності. Індекс охоплює інституційну, фінансову, технологічну, цифрову й результативну складові та апробований на рівні країн і підприємств. Розрахунки засвідчили відставання України насамперед за технологічним і цифровим компонентами, що дає підстави для конкретизації пріоритетів державної підтримки.

Практично значущим результатом є інноваційний механізм стимулювання енергоефективності на мікро- та мезорівнях, який поєднує інституційні, фінансові, технологічні, цифрові й організаційні інструменти із системою моніторингу та коригування управлінських рішень. Логічним завершенням дослідження стала дорожня карта реалізації політики енергозбереження України

до 2035 року, побудована з урахуванням воєнних ризиків, потреб відновлення, інвестиційного забезпечення та цілей Європейського зеленого курсу.

Наукова новизна одержаних результатів. Найбільш вагомі положення наукової новизни полягають у формуванні цілісної моделі інституційно-економічного забезпечення політики енергозбереження; розробленні інтегрального індексу інституційної ефективності; визначенні особливостей впливу воєнного фактора на інституційне середовище, інвестиції та енергетичну безпеку; обґрунтуванні механізму стимулювання енергоефективності на мікро- та мезорівнях.

Автором удосконалено методичний підхід до оцінювання ефективності політики енергозбереження через систему інституційних індикаторів; підхід до оцінювання економічної ефективності інвестицій з урахуванням інституційних стимулів та бар'єрів; методичні засади стратегічного планування, практично реалізовано в дорожній карті до 2035 року. Подальшого розвитку набули положення щодо ролі інституційної взаємодії, поєднання економічних, екологічних і цифрових інструментів та адаптації української політики до вимог Європейського зеленого курсу.

Практичне значення та апробація результатів. Запропоновані положення можуть застосовуватися при розробці державних та регіональних програм, визначенні пріоритетів фінансування, оцінюванні енергоефективних проєктів та формуванні стратегій післявоєнного відновлення. Практичне використання результатів підтверджено довідками АТ «Фонд декарбонізації України» Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України ((довідка №267/02-26/1 від 27.02.2026 р.), ТОВ «Агропромсфера» (довідка № 123 від 04.03.2026 р.), ДП «НДІПРОЕКТРЕКОНСТРУКЦІЯ» (довідка № 119-15/к від 06.03.2026 р.), а також їх упровадженням в освітній процес Центральноукраїнського національного технічного університету (довідка № 41-15/51-72 від 12.01.2026).

Основні результати дисертації оприлюднено у 6 наукових працях загальним обсягом 4,31 друк. арк., з яких особисто автору належить 3,84 друк. арк.; серед них 4 статті у фахових наукових виданнях України та 2 праці

апробаційного характеру. Зміст публікацій відображає основні положення і висновки дисертаційного дослідження.

Практичне значення та апробація результатів. Запропоновані положення можуть застосовуватися при розробленні державних та регіональних програм, визначенні пріоритетів фінансування, оцінюванні енергоефективних проєктів та формуванні стратегій післявоєнного відновлення. Практичне використання результатів підтверджено довідками АТ «Фонд декарбонізації України» Державного агентства з енергоефективності та енергозбереження України, ТОВ «Агропромсфера», ДП «НДПРОЕКТРЕКОНСТРУКЦІЯ», а також їх упровадженням в освітній процес Центральноукраїнського національного технічного університету.

Основні результати дисертації оприлюднено у 6 наукових працях загальним обсягом 4,31 друк. арк., з яких особисто автору належить 3,84 друк. арк.; серед них 4 статті у фахових наукових виданнях України та 2 праці апробаційного характеру. Зміст публікацій відображає основні положення і висновки дисертаційного дослідження.

Зауваження та дискусійні положення. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження загалом, вважаю за доцільне висловити такі зауваження та аспекти дискусійного характеру:

1. Дискусійною є універсальність застосування інтегрального індексу на різних рівнях економічної системи. Автор передбачає використання індексу ПЕЕ для оцінювання держав, регіонів і підприємств. Водночас однакові за назвою складові на цих рівнях мають різний економічний зміст: наприклад, якість державного регулювання не є прямим аналогом корпоративного енергоменеджменту, а державне фінансування - інвестиційної спроможності підприємства. Тому доцільно було б запропонувати окремі набори індикаторів або коефіцієнти трансформації для макро-, мезо- та мікрорівнів і перевірити зіставність отриманих оцінок.

2. Соціальний вимір Зеленого переходу представлено менш повно, аніж економічний та інституційний. У роботі детально оцінено інвестиції, енергоспоживання, викиди й інституційну спроможність, проте недостатньо

операціоналізовано доступність енергоефективних заходів для вразливих домогосподарств, розподіл витрат між державою, бізнесом і населенням та ризику втрати робочих місць у вуглецевих секторах. Застосування індикаторів справедливого переходу дало б змогу оцінювати не лише сукупний економічний ефект, а й соціальне схвалення запропонованої політики.

3. Запропонований механізм не охоплює каскадні ефекти, що виникають у суміжних сферах. Підвищення енергоефективності зменшує питомі витрати енергії, але здешевлення експлуатації обладнання або будівель може стимулювати збільшення обсягів виробництва чи споживання і частково нівелювати очікувану економію. Врахування прямого та непрямого ефекту в прогнозних сценаріях зробило б оцінки скорочення кінцевого енергоспоживання більш точними та дозволило б запропонувати додаткові регуляторні або поведінкові запобіжники.

4. Потребує чіткішого розмежування результативність енергозбереження та енергетичної стійкості. У воєнних умовах резервні джерела живлення, накопичувачі, когенераційні установки й дублювання мереж підвищують надійність системи, але іноді збільшують капітальні витрати, резервну потужність або споживання палива. Поряд із тим, у дисертаційній роботі ці рішення розглянуто переважно як взаємодоповнювальні. Потребує подальшого опрацювання методика оцінювання компромісів між мінімізацією енергоспоживання, автономністю, безперервністю функціонування критичної інфраструктури та економічною доцільністю резервування.

5. Корпоративна апробація методики потребує ширшої перевірки на підприємствах різного масштабу. Обрані приклади великих промислових та аграрних підприємств є інформативними, однак вони мають кращу звітність, доступ до капіталу й розвиненіші системи управління, ніж більшість малих і середніх підприємств України. Перевірка методики на вибірці МСП, комунальних підприємств та установ бюджетної сфери дала б змогу встановити, чи зберігає методика діагностичну здатність за умов неповних даних, обмеженого фінансування та відсутності сертифікованої системи енергоменеджменту.

6. Сценарний підхід доцільно доповнити ключовими подіями, які ініціюють перехід між сценаріями. Кризовий, базовий та оптимістичний сценарії задають ефективний діапазон можливих результатів, але в умовах війни важливо визначити не лише числові відхилення, а й події, після яких дорожня карта має автоматично переглядатися. Такими подіями можуть бути істотна втрата генеруючих потужностей, зміна вартості капіталу, відтермінування євроінтеграційних зобов'язань, дефіцит бюджетного фінансування або перевищення встановленого порогу імпортозалежності. Це дало б змогу перетворити сценарний аналіз на практичний механізм адаптивного управління.

Висловлені зауваження мають переважно дискусійний та рекомендаційний характер, визначаючи перспективи подальшого розвитку дисертаційного дослідження та не знижуючи його загальної позитивної оцінки.

Дотримання принципів академічної доброчесності. За результатами ознайомлення з текстом дисертаційної роботи підстав для висновку про порушення автором вимог академічної доброчесності не виявлено. Використані положення інших авторів супроводжуються відповідними посиланнями на джерела; наукові результати, винесені на захист, представлені як особистий доробок здобувача.

Загальний висновок. Мільто Володимира Анатолійовича «Інституційне та економічне забезпечення політики енергозбереження в Україні в умовах реалізації Європейського зеленого курсу» є самостійною, завершеною науковою працею, у якій одержано нові науково обґрунтовані результати щодо розвитку теоретичних, методичних та прикладних засад формування і реалізації політики енергозбереження України. Результати дослідження характеризуються науковою новизною, належним рівнем обґрунтованості та практичною значущістю. За актуальністю, змістом, рівнем наукової новизни, практичним значенням, повнотою викладення результатів у наукових публікаціях, структурою та оформленням дисертаційна робота у повній мірі відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 (зі змінами), а її автор Мільто Володимир Анатолійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, старший дослідник, завідувач відділу промислової політики та енергетичної безпеки Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України

Тетяна Ігорівна САЛАШЕНКО

Підпис засвідчую: *Генеральний секретар*
Науково-дослідного центру
індустріальних проблем
розвитку НАН України

Григорів